

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת ויקהל

צִדְקַת מִשְׁפַּח לְאַתְנָחֵס – וִיקָהָל

וִיקָהָל מְשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – למה הפעם נדרש "הקהל"?

רוב עיסוקה של פרשתנו, במעשה המשכן וכליו. הפרשה פותחת בפסוק "**וִיקָהָל** מְשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם". השימוש בלשון "**וִיקָהָל**", כשהוא מיוחס למשה רבינו, הוא חריג מאוד וייחודי לפרשתנו; עד שהדבר מובא בהבלטה במדרש, "מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה **וִיקָהָל** אלא זאת בלבד". ייחודיות זו מתחזקת לאור העובדה, שהשם שניתן לפרשה הוא "**וִיקָהָל**". על דרך פנימיות, שם בכלל, ושמה של פרשה בפרט, אמור ללמד על מהותה, לכן ברור שיש בפעולה זו של "**וִיקָהָל**" משהו מיוחד. האזכור של פעולת ה"**הקהלה**" בפרשתנו בלבד, תמוה לכאורה, וכי רק במקרה זה כינס משה רבינו את כל ישראל, כדי להעביר להם את מצוותיו של הקב"ה! יש מקום איפוא לשאול, מה טיבה/ייחודה של פעולת "**וִיקָהָל**" דן, ומדוע היא נדרשת דווקא כאן?

כדי להשיב על השאלות, עלינו לרדת תחילה לשורש הפעולה **וִיקָהָל** – ק.ה.ל, מלשון קהל, ציבור של אנשים. אם נחפש אחר המופע הראשון של שורש זה בתורה, נגלה אתו בברכתו של יצחק ליעקב, כאשר הוא שולח אותו פדנה-ארם, לשאת לו אשה, "וַאֲל-שְׁדֵי יַבְרָדָה אֲתָדָה וַיַּבְרָדָה וַיִּבְרָדָה וַהֲיִיתָ לְקַהֲל עַמִּים". קיים כלל בלשני-קבלי הרמוז בכתוב "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים קיום דבר", דהיינו, ברור ששלוש אותיות השורש של המילה (דבר) קובעות את משמעותה, אך למעשה די בשתיים מהן כדי לקבוע את המשמעות הכללית (מכנה משותף), ואילו האות השלישית מעדנת ומצביעה על סיווג משני, בתוך הזרם הכללי. המילה קהל מסתיימת באותיות 'הל' ולכן, אפשר שנגלה קירבה למילה אחות, בעלת אותה סיומת - אהל. כלומר, שבשורשו הרוחני של הקהל טמונה הברכה שבחיבורם של פרטים שונים בתוך מסגרת משותפת, תחת יריעת אהל אחת. בברכה שניתנה ליעקב, הכוונה במילה "עמים" היא לשבטים, שלכל אחד מהם מסגרת והנהגה פרטית משלו, אך עדיין כל אחד מהם, רואה את עצמו כחלק מישות גדולה יותר, מעם ישראל. אבל, המילה 'קהל' אינה מבטאת בהכרח את החיבור הטוב וניתן להציג באמצעותה גם חבירה על דרך השלילה, כפי שאנו מוצאים בדבריו של דוד המלך, "שָׁנַאתִי קַהֲל מְרַעִים וְעַם רְשָׁעִים לֹא אֶשֶׁב".

אך אותנו מעניינת יותר הפעולה "**וִיקָהָל**", הנגזרת משורש זה. ומעניין לגלות כי המילה "**וִיקָהָל**", היא בעצם המופע השני בתורה, של פעולה הנגזרת משורש ק.ה.ל. אם נחפש אחר המופע הראשון, נגלה שמדובר במילה "**וִיקָהָל**", המופיעה בפרשה הקודמת (כי תשא), מילה הבנויה מאותן האותיות ובאותו סדר של הופעה (אך עם ניקוד שונה). כשם שברור לנו שכאן בפרשתנו פועל משה רבינו מצד הקדושה, לבניין המשכן על פי רצון ה', כך ברור לנו שבפרשה הקודמת, בסיפורו של חטא העגל, מדובר בעשייה מהצד ההפוך לקדושה, וַיִּבְרָא הָעָם כִּי בִשֵׁשׁ מִשֶׁה לָרְדָת מִן הַקֵּהר וַיִּקָּהָל הָעָם עַל אֶהָרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ". פעולת ה"**וִיקָהָל**" של משה מובילה לבניין המשכן, שאמור לחבר את עם ישראל עם הקב"ה, ואילו הפעולה "**וִיקָהָל** הָעָם על אֶהָרֹן", כמו הולידה את העגל וגרמה ל"נתק" זמני כביכול, בין הקב"ה ובין עם ישראל.

משני המקרים הנ"ל, יכולים אנו לראות שכוחן של הפעולות הנגזרות משורש זה הוא גדול, אם לצד הקדושה ואם לצד ההפוך חלילה. ומסביר האר"י הקדוש, שלפעולת "**וִיקָהָל**" שבפרשתנו חשיבות גדולה מאוד, כי כל מטרתה היא תיקונו של חטא העגל, שהורתו ולידתו בפעולת "**וִיקָהָל** הָעָם על אֶהָרֹן". לפי פנימיות, כאשר אנו רוצים להצליח בתיקון של מה שקלקלנו, חשוב מאוד שפעולת התיקון תהיה בדומה לפעולה שגרמה לקלקול. ומכיוון שכוחו של חטא העגל התעצם בשל ה**היקהלות** של העם שהביאה לעשייתו, לכן, כדי לבטלו משורשו, נדרשת ה**קהלה** על דרך הקדושה, לבניית המשכן, שהוא בעצם האמצעי ל**תקון**. ניתן למצוא רמזים נוספים לפעולת התיקון הכרוכה ב"**וִיקָהָל**". משה מקהיל "**אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**", בעוד ש**הָעָם** נקהל על אהרון. לדברי חז"ל, בכל מקום בתורה, שבו מופיע הכינוי "**הָעָם**", הכוונה היא ל'**עַרְב רַב**', למצרים ש"הצטרפו" לעם ישראל וגרמו לו צרות רבות, כמאמר חז"ל "קשים גרים לישראל כספחת". התיקון לכך בפרשתנו, הוא בהוצאתם של ה**עַרְב רַב** ממסגרת הפעילות להקמת המשכן. משה חוזר על ציווי "**מתוקן**", באשר לתרומה להקמת המשכן. אם בפרשת תרומה נאמר "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֶנּוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמַתִּי", הרי שכאן, מעגל התורמים כבר מצטמצם, "קְחוּ מֵאֵתְכֶם תְּרוּמָה לַה', מִכֶּסֶף דוֹקָא, מ'עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" בלבד, למעט ה**עַרְב רַב**, שאינם בגדר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. ניתן למצוא גם רמז מספרי ל'תיקון בדומה'. במקום '**עַרְב רַב**' (=474 בגימטריא), יש לקחת את "**עַדְת** (=474) בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

כדי להמחיש את כוחו בפוטנציה של קהל, נזכיר שמעמד הר סיני, ציון הדרך החשוב ביותר בהיסטוריה של עם ישראל, נקרא שלוש פעמים בפי משה רבינו, "**יום הקהל**". לפי הזוהר הקדוש, תנאי הכרחי ומוקדם למתן תורה, היה התייצבותם של כָּל בני ישראל בתחתית ההר, ללא נפקדים, מעמד של **הקהל**. מהו **קהל**? מהו סוד כוחו? וכיצד באים הדברים, ובעיקר החלופות הקיצוניות של השפעתו, לידי ביטוי באותיות השורש שלו? לשם כך נתבונן באותיות המרכיבות את השורש, ונסה לזהות בהן את החלופות השונות להתהוותו של קהל ולהשפעתו. אך כדי שנוכל לעמוד על מהות הדברים, נציג את האותיות בצורת הכתב האשורי דוקא, **ק.ה.ל**, הכתב בו ניתנה התורה ובו נכתבים גם ספרי תורה, תפילין ומזוזות.

בבחר בזוית הראיה המציגה לפי סדר האותיות, מהלך של עלייה, מלמטה כלפי מעלה. האות הראשונה בשורש היא קוף, המזכירה לנו בצורתה קוף היושב כפוף ע"ג ענף, כשזנבו משתלשל כלפי מטה. לא לחינם בנוי השק"ר על האות ק' הניצבת במרכזו. בין המאפיינים השכיחים להתנהגות של קהל, כפי שניתן לראות באירועי בידור שונים, ניתן לציין את החיקוי, "קוף אחרי בן-אדם", את המיעוט בחשיבה ואת ההיסחפות אחר הרגש, מאפיינים שניתן לסכם כ"תופעת ה**קַדְרִיות**". פעולת החיקוי נובעת בד"כ מתחושת הקנאה ומהרצון האנוכי שהכל יהיה שלי, כל חפץ השייך לזולת, וכל יכולת או כשרון שבהם ניחן הזולת, עד כדי עשיית שקר בנפשי

שאינו הבעלים של הכל. לכן, צורתה של האות **ק** מורכבת למעשה מהאותיות **כ** ו-**ן**, כאשר ה-**נו** הסופית מייצגת בין השאר, נפילה לשאל תחתיות. חשוב גם לראות שהאות **ק** היא היחידה מבין האותיות (שאינן סופיות), היורדת אל מתחת לשורה, "מתחת לרמה". הצירוף **נ'ק** כמו בא לענות "אמן אוטומטי", על כל שיגיונות הציבור וגם מרמז, במשמעות **נ'כ**, ליצר החיקוי, הגלום ב-**כ** הדמיון => להידמות. בנוסף, מזכירה לנו האות **ק** בצורתה מעין עוגן תקוע, שכמו מייצג התחפרות בעמדה וקביעון במחשבה.

המעבר לאות הבאה, **הא**, כמו בא לסמל עליה רוחנית, עלייה בדרגה במעלות ה**קהל**. אות זו כבר מצויה כולה בתוך השורה ואינה חורגת ממנה. ניתן אולי להמשיך זאת לשינוי בראיית האדם את עצמו, מהגישה של אני במרכז, "אם אין אני לי, מי לי", להבנה המפוכחת של "וכש'אני לעצמי, מה אני?". צורתה של האות **ה** מורכבת מצירוף של האותיות **ד** ו-**ו** (הפוכה). אני אומר **די** לגשמיות, **די** ל-**לי**, ומתחיל לחשוב על היותי כלי לעשיית רצון הבורא, חלק מנשמה אחת גדולה, נשמת ישראל. ה**רוחניות** שמסמלת האות **הא**, כמו מרומזת בעובדה שהגייתה מחייבת "לעשות רוח", להוציא יותר אויר מאשר בהגיית אותיות אחרות.

ואז אנו עומדים בפני מעלה גבוהה יותר בסולם ה**קהל**, לעבור, ובעצם לעלות, אל האות **ל**מד. האות **ל** מייצגת עלייה רוחנית, בהיותה האות היחידה הפורצת את השורה כלפי מעלה. יש כאן גם מעבר מחיצוניות, משולי הא"ב (האות **ק** שבשמאלו והאות **ה** שבימנו), לאות **ל** שבלבו פנימה, עלייה רוחנית אל קו האמצע המקשר ומגשר בין שני הקצוות. מחד גיסא אומרים רבותינו, שעל כל אדם לחשוב ולהרגיש ש"לא נברא העולם כולו אלא בשבילי", ורצון הבורא בבריאת העולם אינו אלא להיטיב לנבראים. ומאידך, תפקידי הוא בקיום העולם על פי רצונו יתברך, וכאדם הראשון שנברא ביום השישי, חשוב לזכור את דברי חז"ל, כי בסדר הבריאה, "יתוש קדמך". כאן מתגלה כוחו של הציבור, לא כעדר הדוהר בשצף ללא אבחנה, אלא מכוח העובדה, שבכל מקום בו מצויים יחד לפחות עשרה מישראל (יש מניין), שם לדברי חז"ל, שורה השכינה וניתן לפעול במדרגה רוחנית גבוהה יותר.

האות **ל** כמו מורכבת מצירוף של האות **כ** הנושאת על גביה את האות **ו** (בדומה לאות **ק**, אך בהיפוך). ציבור הוא מעין אוסף של חלקים, שאם נחבר אותם זה לזה, בשום שכל או על פי מפרט טכני, נקבל "מכונה". על דרך משל, אפשר לראות בקהל מעין אוסף של נגנים וכלי נגינה המרוכזים במקום אחד. דא עקא, שחסר מישהו שינצח מלמעלה, מישהו המודע לכל הכלים והנגנים העומדים לרשותו, וברצונו וגם ביכולתו, להפעיל אותם כתזמורת אחת, שכל נגן וכלי שבה, יתרמו את חלקם. לשם כך דרוש כוח הציבור של האות **ו**, ש-**נו** סופית נפולה (בתחתית האות **ק**), כמו עלתה על גב האות **כ** והפכה להיות **ו** הציבור, המחברת את כולם ועושה מהם **כלל**. מזווית אחרת, ניתן לראות באות **ו** המזדקרת לה מהשורה כלפי מעלה, מעין משושה (אנטנה בלע"ז). ובלשון הנביא יחזקאל "צפה נתתיך לבית ישראל ושמעת מפיו דבר והזרת אותם ממני", מישהו הקורא מלמעלה את התמונה בכללותה, את האמצעים העומדים לרשותו, את תנאי הדרך ואת היעדים המותווים בדרך (תווי הנגינה), והוא מנצח, מנחה, מוליך ומנהיג בבטחה את הקהל אל היעד, אל הארץ המובטחת, כאומר "ממני תראו וכן תעשו".

כאשר הציבור מחובר ומלוכד ומצוי במצב של ה**קהל** מצד הקדושה, אזי האות **ל** כמו מייצגת גם את האותיות י-ה-ו-ה, המרכיבות את שמו של הקב"ה וערכן המספרי מסתכם ב-26 = כ"ז <= ל' (כ' ועל גביה ו'). כעת האות **ו** משמשת גם כאנטנה להורדת אורות הקדושה אל ה"מקלטים" הרוחניים שבכל אחד מאיתנו. ומצד שני, ה**קהל**, גם הוא משמש כמשדר רב עוצמה המעלה כלפי מעלה את התפילה "המחוברת", לה תורם כל אחד מהמתפללים את קולו וחלקו. לדברי חז"ל, מי שהתפלל ביחידות ולא הצליח לכוון בתפילתו, אזי בהעדר "כנפיים" שיעלו אותה למעלה, תפילתו נשאר למטה, עד ל"שעת כושר", כאשר תזכה לקבל "טרמפ" ע"ג תפילה אחרת שיזכה לאומרה בכוונה. לעומת זאת, כאשר האדם מתפלל בציבור, אז גם אם לא כיוון בתפילתו, עדיין תפילתו תעלה באמצעות הכנפיים החזקות שנבנו בכוחו הרוחני של הציבור, עם כל התפילות שנאמרו באותו ציבור.

עתה נוכל להבין מהו את ההבדל הגדול שבין "ויקהל משה", על דרך הקדושה, ובין "ויקהל העם על אהרן", שמצד ההפוך. מקור ההבדל אינו בשימוש בבניין הפעיל לעומת בניין נפעל. בחטא העגל, וגם בהתקלויות אחרות שלא הסתיימו בטוב, נעשה שימוש במילת היחס **על**, "ויקהל העם על אהרן". כדי להבין את ההבדל שביניהן, נסתייע בעוד שני שורשים אחרים לשורש **ק.ה.ל**, השורשים **ב.ה.ל** ו-**ג.ה.ל**. שורש ה**היקהלות** הוא על בסיס של **בְּהֵלָה** של הציבור, שמוצא עצמו פתאום ללא ציר חזק ואמין שהוא יכול להתלכד מסביבו, ואז, אחוז **בְּהֵלָה** שהשתלטה עליו (**בהל~בעל**), הוא מפעיל לחץ ובא בדרישות שאין להם בסיס, ללא כל נכונות מצידו לשמוע או לקבל. **הָעָם** אינו רואה באהרן שותף, אלא רואה את עצמו **מעליו**, כאומרים "אם יקבל דעתנו מוטב, ואם לאו, נדרוך עליו" (כפי ששפכו את דמו של חור, שסירב לבקשתם בראשונה). בפרשתנו לעומת זאת, כתוב "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל". פירוש המילה **את** בלשון הקודש הוא **עם** (**אתי אתו** וכיו"ב). כלומר שכונתו של משה היא ל**נהל** את העדה, להנחות ולהדריך ציבור חלש ולא מלוכד, לחבר ולאחד **את** העם, מקצה אל קצה, מ-**א** ועד **ת**. המילה **כל** כמו רומזת על קירוב הקצוות המרוחקים - **את** (האותיות **א** ו-**ת**), פנימה, לקרב אל האותיות **ל**, האותיות השכנות שבמרכז ה-**א**, לקרב באהבה אל הלב, עד כדי הרגשת הנקודה המשותפת לכולם, הלב האחד הפועם בהם. הציבור של בני ישראל בינם לבין עצמם, לציבור, הוא צורך חיוני הנדרש קודם לחיבור בינם ובין הקב"ה ואף קודם לבניית המשכן.

דבר חסידות

הרבנים, ובעלי תורה (תלמידי חכמים) נקראים "עיני העדה" ו"ראשי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל", וכשהראש הוא בריא, אזי גם הגוף בריא. (מתוך "היום יום" – אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

חחחח

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhanany@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.